

Θεσσαλονίκη, άκανθα από φυτικό διάκοσμο
πεσσού κρήνης

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

25, 2011

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

25, 2011

Επιστημονική Επιτροπή του Αρχαιολογικού Έργου στη Μακεδονία και στη Θράκη κατά το 2011

Δημήτριος Παντερμαλής
Ομ. Καθηγητής Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Μιχάλης Τιβέριος
Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Στέλιος Ανδρέου
Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Πολυξένη Αδάμ-Βελένη
Προϊσταμένη ΑΜΘ

Λίλλιαν Αχειλαρά
Προϊσταμένη ΙΣΤ' ΕΠΚΑ

Μαρία Λιλιμπάκη-Ακαμάτη
Επίτιμη Προϊσταμένη ΙΖ' ΕΠΚΑ

Γενική επιμέλεια έκδοσης

Διορθώσεις κειμένων

Πολυξένη Αδάμ-Βελένη

Κατερίνα Τζαναβάρη

ISSN 1106-5311

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ,
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,
2015

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη και του συγγραφέα κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Παραγωγή

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ZITI
www.ziti.gr

Με ιδιαίτερη ικανοποίηση παρουσιάζουμε έναν ακόμη τόμο της σειράς του Αρχαιολογικού Έργου στη Μακεδονία και στη Θράκη, τον 25^ο, του έτους 2011. Θα θέλαμε και από τη θέση αυτή να ευχαριστήσουμε τους συμμετέχοντες επιστήμονες για τη συνεπή παράδοση των ανακοινώσεών τους και την άψογη συνεργασία μαζί τους.

Στη διοργάνωση της Επιστημονικής Συνάντησης συνέβαλαν και αυτήν τη φορά η Επιτροπή Ερευνών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το Μετρό Θεσσαλονίκης Αττικό Μετρό ΑΕ, ενώ η χρηματοδότηση της έκδοσης των πρακτικών οφείλεται σε πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματέως του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού κ. Μαρίας Βλαζάκη. Σε όλους οφείλονται θερμές ευχαριστίες.

Οι επιμελήτριες του τόμου

Πολυξένη Αδάμ-Βελένη

Κατερίνα Τζαναβάρη

Περιεχόμενα • Contents

ΕΛΕΝΑ ΚΟΡΚΑ <i>Η διεκδίκηση του παρελθόντος της Μακεδονίας και της Θράκης</i> <hr/> <i>The claim for the past of Macedonia and Thrace</i> ΕΛΕΝΑ ΚΟΡΚΑ	1
ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΡΑΤΟΥΛΗ, NIELS H. ANDREASEN, ΕΒΙΤΑ ΚΑΛΟΓΗΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΝΙΚΟΣ ΚΑΤΣΙΚΑΡΙΔΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ, ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΡΟΜΗΛΑ, ΕΥΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ, ΤΑΣΟΣ ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ <i>«Σπίτια και αυλές» στον νεολιθικό οικισμό Αυγής Καστοριάς: το Κτήριο 5 και οι γειτονικοί ανοιχτοί χώροι</i> <hr/> <i>'Houses and yards' at the Neolithic settlement of Avgi, Kastoria: Building 5 and the adjacent open areas</i> GEORGIA STRATOULI, NIELS H. ANDREASEN, EVITA KALOGIROPOULOU, NIKOS KATSIKARIDIS, DIMITRIS KLOUKINAS, GEORGIA KOROMILA, EVI MARGARITIS, TASOS BEKIARIS	7
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗ, ΑΜΑΛΙΑ ΓΚΙΜΟΥΡΤΖΙΝΑ <i>Το έργο της συντήρησης της 16^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων κατά το 2008-2011</i> <hr/> <i>The conservation work of the 16th Ephorate of Byzantine Antiquities between 2008-2011</i> ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗ, ΑΜΑΛΙΑ ΓΙΜΟΥΡΤΖΙΝΑ	19
ΕΛΕΝΗ ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΟΥ <i>«Τα μυστικά της λίμνης». Η κτηνοτροφία και οι κυνηγετικές δραστηριότητες στον νεολιθικό λιμναίο οικισμό του Δισπηλιού Καστοριάς</i> <hr/> <i>The secrets of a lake: Animal husbandry and hunting activities at the neolithic lakeside settlement of Dispilio (prefecture of Kastoria, Greece)</i> ΕΛΕΝΗ ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΟΥ	27
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ-ΜΕΝΤΕΣΙΔΗ <i>Από το ανασκαφικό έργο της 1^{ης} Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων κατά το 2011</i> <hr/> <i>From the excavation work of the 1st Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities during 2011</i> GEORGIA KARAMITROU-MENTESIDI	37

<p>ΣΟΥΛΤΑΝΑ ΜΑΡΙΑ ΒΑΛΛΑΜΩΤΗ, ΧΑΡΟΥΛΑ ΣΤΥΛΙΑΝΑΚΟΥ <i>Προϊστορικός οικισμός Κλείτου Κοζάνης: προκαταρκτικά αποτελέσματα από την αρχαιοβοτανική έρευνα στον οικισμό</i></p> <hr/> <p><i>Prehistoric site of Kleitos near Kozani: Preliminary results from the archaeobotanical investigation of the settlement</i> SOULTANA MARIA VALAMOTI, CHAROULA STYLIANAKOU</p>	61
<p>ΜΑΡΙΖΑ ΤΣΙΑΠΑΛΗ <i>Μεταφορά Καθολικού Ι. Μ. Κοίμησης Τορνικίου</i></p> <hr/> <p><i>The Holy Monastery of Koimisis in Torniki</i> MARIZA TSIAPALI</p>	73
<p>ΑΡΕΤΗ ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗ-ΜΕΤΟΚΗ <i>Αλιάκμων 2010. Η ανασκαφή στη Λάβα και στην Παλαιοκαστανιά Σερβίων</i></p> <hr/> <p><i>Aliakmon 2010. The excavation at Lava and PaleoKastania of Serbia</i> ARETI CHONDROGIANNI-METOKI</p>	81
<p>ΑΓΑΘΟΝΙΚΗ ΤΣΙΛΙΠΑΚΟΥ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΛΤΑΠΑΝΙΔΟΥ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΖΙΜΠΟΥΛΑΣ <i>Εργασίες αποκατάστασης και ανάδειξης του ιερού ναού Κοίμησης Θεοτόκου στο Βελβεντό Κοζάνης</i></p> <hr/> <p><i>Restoration and presentation of the Church of the Dormition of the Theotokos in Velventos, Kozani</i> AGATHONIKI TSILIPAKOU, VASSILIKI KALTAPANIDOU, KONSTANTINOS TZIMPOULAS</p>	93
<p>ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΕΤΚΟΣ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΛΤΑΠΑΝΙΔΟΥ, ΕΛΠΙΔΑ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΟΥ <i>Ο αρχαιολογικός χώρος Αγίου Παταπίου Βέροιας. Ένας διαχρονικός χώρος στο κέντρο της σύγχρονης πόλης</i></p> <hr/> <p><i>The archaeological site of Aghios Patapios, Veria. A timeless place in the centre of the modern city</i> ANTONIOS PETKOS, VASSILIKI KALTAPANIDOU, ELPIDA CHRISTOFORIDOU</p>	103
<p>ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΣΔΡΟΛΙΑ, ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΑΝΔΡΟΥΔΗΣ <i>Αρχαιολογικές έρευνες στο βυζαντινό συγκρότημα ναού και πανδοχείου στη θέση «Χάνι Κοκόνας» Τεμπών</i></p> <hr/> <p><i>Archaeological research in the byzantine complex of church and inn at the location “khan of Kokkona”, Tempi</i> STAVROULA SDROLIA, PASCHALIS ANDROUDIS</p>	113
<p>ΜΠΑΡΜΠΑΡΑ ΣΜΙΤ-ΔΟΥΝΑ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΑΖΛΗΣ <i>Ο Τάφος Α της Κατερίνης – ένα παλαιό εύρημα επανεξετάζεται</i></p> <hr/> <p><i>Tomb A of Katerini – an old find re-examined</i> BARBARA SCHMIDT-DOUNAS, VASILIKI MICHALOPOULOU, IOANNIS NAZLIS</p>	123

ΣΕΜΕΛΗ ΠΙΝΓΙΑΤΟΓΛΟΥ, ΚΟΡΙΝΑ ΒΑΣΤΕΛΗ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΙΑΦΗΣ «...έν Δίῳ τῷ Πιερικῷ παρὰ χεῦμα Βαφύρα»: 2010-2011	131
<hr/>	
«...έν Δίῳ τῷ Πιερικῷ παρὰ χεῦμα Βαφύρα»: 2010-2011 SEMELI PINGIATOGLOU, KORINA VASTELI, EVANGELIA PAVLOPOULOU, DIMITRIS TSIAFIS	
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΖΑΚΗΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΖΑΦΡΑΝΑΣ Το Ωδεῖο των θερμῶν του Δίου. Τα υλικά κατασκευῆς και η ακουστική του	141
<hr/>	
<i>The Odeon of the Thermae of Dion. The construction materials and the acoustics</i> GEORGIOS KARADEDOS, PANAYIOTIS KARAMPATZAKIS, VASILEIOS ZAFRANAS	
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΤΣΑΚΗΣ, PAUL HALSTEAD Παλιάμπελα Κολινδρού. Νέες χρονολογίες της αρχαιότερης νεολιθικής στη Μακεδονία	149
<hr/>	
<i>Paliambela Kolindros. New AMS dates of the earliest Neolithic in Macedonia (Greece)</i> YIANNIS MANIATIS, KOSTAS KOTSAKIS, PAUL HALSTEAD	
ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ, ΝΤΟΥΣΚΑ ΟΥΡΕΜ-ΚΩΤΣΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΤΣΑΚΗΣ Κεραμική της αρχαιότερης νεολιθικής από τα Παλιάμπελα Κολινδρού	157
<hr/>	
<i>The Early Neolithic Pottery from the site Paliambela Kolindros</i> TRISEUGENI PAPADAKOU, DUSHKA UREM-KOTSOU, KOSTAS KOTSAKIS	
ΝΤΟΥΣΚΑ ΟΥΡΕΜ-ΚΩΤΣΟΥ, ANNA ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, TERESA SILVA, ΦΩΤΕΙΝΗ ΑΔΑΚΤΥΛΟΥ, ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΠΕΣΙΟΣ Οικισμός αρχαιότερης και μέσης νεολιθικής στα Ρεβένια Κορινού. Πρώτα αποτελέσματα της μελέτης της κεραμικής	163
<hr/>	
<i>Early and Middle Neolithic settlement at Revenia Korinou. First results of the study of pottery</i> DUSHKA UREM-KOTSOU, ANNA PAPAIOANNOU, TERESA SILVA, FOTEINI ADAKTYLOU, MATTHAIOS BESSIOS	
ΑΘΗΝΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ Αρχαία αγορά Μεθώνης: κεραμική από το στρώμα καταστροφής	173
<hr/>	
<i>Ancient Agora of Methone: Pottery from the destruction layer</i> ATHENA ATHANASSIADOU	
ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΠΕΣΙΟΣ, ΑΘΗΝΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ Νεκροταφεία χώρας Πύδνας	181
<hr/>	
<i>Cemeteries in the Chora of Pydna</i> MATTHAIOS BESSIOS, ATHENA ATHANASSIADOU	
ΣΟΦΙΑ ΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΥ, ΕΛΕΝΗ ΖΑΓΓΟΥ, ΕΥΓΕΝΙΑ ΜΠΑΤΖΙΚΩΣΤΑ, ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΑΝΑΚΑ Ανασκαφή βυζαντινού νεκροταφείου στον Πλαταμώννα Πιερίας	189
<hr/>	
<i>Excavation of a byzantine necropolis in Platamona Pierias</i> SOFIA AKRIVOPOULOU, ELENI ZAGGOU, EVGENIA BATZIKOSTA, ANTONIA TSIANAKA	

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Αρχαιολογικός χώρος Έδεσσας.

Οι χώροι 3^{ος} - 10^{ος} εσωτερικά της νότιας πύλης και αριστερά της κεντρικής οδού

203

Areas 3-10 of the Edessa Archaeological Site, adjacent to the South Gate and to the left of the main street

ANASTASIA CHRYSOSTOMOU

PENA ΒΕΡΟΠΟΥΛΙΔΟΥ, AURÉLIEN CREUZIEUX, ΤΑΤΙΑΝΑ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ, MARC CHEYLAN,

LLUIS GARCIA-PETIT, ARMELLE GARDEISEN

Η αξιοποίηση των ζωικών πηγών στο Αρχοντικό Γιαννιτσών: στοιχεία περιβάλλοντος και οικονομίας

213

The exploitation of animal products at Archontiko Giannitsa: environment and economy

RENA VEROPOULIDOU, AURÉLIEN CREUZIEUX, ΤΑΤΙΑΝΑ THEODOROPOULOU, MARC CHEYLAN,

LLUIS GARCIA-PETIT, ARMELLE GARDEISEN

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΝΤΟΥΣΚΑ ΟΥΡΕΜ-ΚΩΤΣΟΥ, ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ-ΠΑΠΑΝΘΙΜΟΥ

Μαγειρική στο Αρχοντικό: τα μαγειρικά σκεύη της πρώιμης/μέσης και της ύστερης εποχής του χαλκού

223

Cooking at Archontiko: cooking vessels of Early/Middle and Late Bronze Age

GEORGE DELIOPOULOS, DUSHKA UREM-KOTSOU, ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΡΑΕΦΘΙΜΙΟΥ-ΠΑΡΑΝΘΙΜΟΥ

ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Χρυσά και επίχρυσά αργυρά ελάσματα προσώπου των αρχαϊκών χρόνων,
από το δυτικό νεκροταφείο του Αρχοντικού Πέλλας

231

Gold and gilded silver face sheet of the archaic times, from the west cemetery of Archondiko Pella

PAVLOS CHRYSOSTOMOU

ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΠΑΚΗ-ΑΚΑΜΑΤΗ

Συντήρηση-ανάδειξη Πέλλας. Το εργαστήριο κεραμικής (περιοχή νέας εισόδου αρχαιολογικού χώρου):
νέα ανασκαφικά στοιχεία

239

Preservation-Enhancement of the Archaeological Site at Pella. The Pottery Workshop

(Area of the new Entrance of the Archaeological Site). New Excavation Data

MARIA LILIMBAKI-AKAMATI

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΕΡΑΜΑΡΗΣ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΒΙΟΛΑΤΖΗΣ

Ανασκαφή στο Ο.Τ. 54 στη ΒΙΠΕΘ Σίνδος ιδιοκτησίας Frigo Stahl

247

Excavation in the Building Plot 54 in the Industrial Area of Sindos, Thessaloniki, property of Frigo Stahl

ANASTASIOS KERAMARIS, MICHALIS VIOLATZIS

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΤΣΟΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΡΛΙΑΜΠΑΣ, ΕΛΕΝΑ ΚΑΡΙΠΙΔΟΥ

Ανασκαφή στο δυτικό νεκροταφείο της «τράπεζας της Πολίχνης»

255

Excavation in the western cemetery of the tell "Trapeza Polichne"

STAVROS KOTSOS, YIANNIS KARLIAMPAS, ELENA KARIPIDOU

ΕΛΕΝΗ-ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΛΑΜΠΡΟΘΑΝΑΣΗ-ΚΟΡΑΝΤΖΗ, ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ <i>Ανασκαφική έρευνα σε οικόπεδο της οδού Γιαννιτών, δυτικό νεκροταφείο Θεσσαλονίκης</i>	261
<hr/>	
<i>Excavation research in a plot at Giannitson Street, western cemetery of Thessaloniki</i> ELENI-EVANGELIA LABROTHANASI-KORANTZI, POLYTIMI ANTONIADOU	
ΦΑΝΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ΒΕΝΕΤΙΑ ΜΑΛΑΜΑ, ΜΑΡΙΑ ΜΙΖΑ, ΜΑΡΙΑ ΣΑΡΑΝΤΙΔΟΥ <i>Ο ιππόδρομος των ανακτόρων του Γαλερίου.</i> <i>Νέα στοιχεία από τη μελέτη των αρχιτεκτονικών λειψάνων</i>	265
<hr/>	
<i>The hippodrome of the Galerius Palace.</i> <i>New evidence from the study of the architectural remains</i> FANI ATHANASIOU, VENETIA MALAMA, MARIA MIZA, MARIA SARANTIDOU	
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΕΛΕΝΗΣ, ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ <i>Κρήνη της ύστερης αρχαιότητας στη Θεσσαλονίκη</i>	277
<hr/>	
<i>Fountain of the late antiquity in Thessaloniki</i> GEORGIOS VELENIS, POLYXENI ADAM-VELENI	
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΙΓΝΑΤΙΑΔΟΥ <i>ΔΕΘ - Πύλη Σιντριβανίου, 1972: η ανασκαφή και οι μαγικοί λίθοι</i>	297
<hr/>	
<i>International Trade Fair – Sintrivani Gate 1972. The excavation and the magical gems</i> DESPINA IGNATIADOU	
ΛΙΛΛΙΑΝ ΑΧΕΙΛΑΡΑ <i>ΜΕΤΡΟ Θεσσαλονίκης 2011. Το αρχαιολογικό έργο της ΙΣΤ΄ ΕΠΚΑ</i>	309
<hr/>	
<i>Thessaloniki Metro. 2011 archaeological research</i> LILLIAN ACHEILARA	
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΣΤΕΛΛΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, ΚΡΙΝΙΩ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΖΕΒΡΕΝΗ <i>Πολεοδομικές και χωροταξικές παρατηρήσεις για τη Θεσσαλονίκη από τους παλαιοχριστιανικούς έως τους νεότερους χρόνους στο πλαίσιο κατασκευής του Μετρό</i>	317
<hr/>	
<i>Urban and Spatial Observations about Thessaloniki from Early Christian to Modern Times based on Metro Salvage Excavations</i> DESPINA MAKROPOULOU, KRINIO KONSTANTINIDOU, STAVROULA TZEVENI, STELLA VASILEIADOU	
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ <i>Το έργο της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης κατά το έτος 2011</i>	327
<hr/>	
<i>The work of the Ephorate of Byzantine Antiquities during 2011</i> DESPINA MAKROPOULOU	

- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΙΔΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΛΛΑΒΕΡΑΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΑΤΟΣ
Σωστική ανασκαφή σε οικόπεδο στην οδό Καλαποθάκη 5 339
Rescue excavation in a plot at Kalapothaki 5 Street
 ALEXANDROS CHATZIOANNIDIS, ANDREAS DALAVERAS, ANDREAS PETRATOS
- ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΠΑΡΧΑΡΙΔΟΥ-ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ
Ακρόπολη Θεσσαλονίκης. Νεότερα στοιχεία από την ανασκαφική έρευνα της 9^{ης} ΕΒΑ κατά το έτος 2011 353
The Acropolis of Thessaloniki: New data from the excavations of the 9th Ephorate of Byzantine Antiquities during the year 2011
 MAGDALENE PARCHARIDOU-ANAGNOSTOU
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΡΑΠΤΗΣ
Επεμβάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των βυζαντινών μνημείων της Θεσσαλονίκης από εμποδιζόμενα στην κίνηση ή την αντίληψή τους άτομα: η αρχαιολογική θεώρηση του προγράμματος ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΣ 367
Interventions enhancing the accessibility to the Byzantine monuments of Thessaloniki for people with physical or sensory disabilities: the archaeological perspection of the "PROSPELASIS" project
 KONSTANTINOS T. RAPTIS
- ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΑΝΔΡΟΥΔΗΣ
Το οθωμανικό λουτρό Ραζα Χαμαμι (Λουτρά «Φοίνιξ») της Θεσσαλονίκης. Νέα στοιχεία μετά τις εργασίες αποκατάστασης στον χώρο των αποδυτηρίων 377
The Ottoman Bath Paşa Hamamı ("Phoenix" Bath) of Thessaloniki
 PASCHALIS ANDROUDIS
- ΕΥΘΥΜΙΑ ΤΣΙΟΛΑΚΗ, ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΒΑΒΕΛΙΔΗΣ, ΣΤΕΛΙΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ
Λίθινα τριπτά τεχνουργήματα από την Τούμπα Θεσσαλονίκης: πρώτη προσέγγιση στην παραγωγή και χρήση 387
Ground stone artefacts from Toumba, Thessaloniki: Preliminary remarks on their production and use
 EFTHYMIA TSIOLAKI, STAMATIA KARAGEORGIΟΥ, MICHALIS VAVELIDIS, STELIOS ANDREOU
- ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΑΛΛΑΜΑΝΗ, ΤΑΝΙΑ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ
Τούμπα Θεσσαλονίκης. Οδός Καλαβρύτων 15-17. Οικοδομική δραστηριότητα στο ανατολικό πρηνές του Λοφίσκου 395
Toumba, Thessaloniki. Kalabryton 15-17 Street. Building activity in the eastern slope of the Hill
 VICTORIA ALLAMANI, TANIA PROTOSALTI

ΜΙΧΑΛΗΣ ΤΙΒΕΡΙΟΣ, ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ, ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΣΙΑΦΑΚΗ <i>Αρχαιολογικές έρευνες στο Καραμπουρνάκι κατά το 2011: μελετώντας ανασκαφικά δεδομένα και κεραμικά ευρήματα</i>	403
<hr/>	
<i>The archaeological research at Karabournaki in 2011: studying the excavation data and the pottery findings</i> MICHALIS TIVERIOS, ELENI MANAKIDOU, DESPOINA TSIAFAKI	
ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ ΜΠΙΛΟΥΚΑ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΕΥΘΥΜΟΓΛΟΥ <i>Νέα Καλλικράτεια Χαλκιδικής 2011: ταφές αρχαϊκών χρόνων</i>	411
<hr/>	
<i>Archaic burials in Nea Kallikratia, Chalkidiki</i> ARTEMISIA BILOUKA, EVANGELIA EFTHYMOGLOU	
ΚΕΝ Α. WARDLE <i>Assiros and Aegean Chronology: an update</i>	417
<hr/>	
<i>Η Άσσηρος και η αιγαιακή χρονολόγηση: σύγχρονα δεδομένα</i> KEN A. WARDLE	
ΕΥΔΟΚΙΑ ΣΚΑΡΛΑΤΙΔΟΥ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΤΑΓΚΟΣ, ΑΝΝΑΡΕΤΑ ΤΟΥΛΟΥΜΤΖΙΔΟΥ <i>Πρώτες παρατηρήσεις από την ανασκαφική έρευνα στην «Τράπεζα» της Θέρμης (Σέδες) Θεσσαλονίκης</i>	423
<hr/>	
<i>First notes from the excavations on the "Trapeza" of Thermi (Sedes) in Thessaloniki</i> EUDOKIA SKARLATIDOU, ANDREAS STANGOS, ANNARETA TOULOUMTZIDOU	
ΣΤΕΛΙΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ, ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΠΑ, JANUSZ CZEBRESZUK <i>Αρχαιολογικό πρόγραμμα κοιλάδας του Ανθεμούντα: περίοδοι 2010-2011</i>	435
<hr/>	
<i>Anthemous Valley Archaeological Project: 2010-2011 seasons</i> STELIOS ANDREOU, MARIA PAPP, JANUSZ CZEBRESZUK	
ΛΙΛΛΙΑΝ ΑΧΕΙΛΑΡΑ, ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΤΣΟΣ, ΙΣΜΙΝΗ ΝΙΝΟΥ <i>Ο τύμβος της Απολλωνίας αποκαλύπτει τα μυστικά του...</i>	443
<hr/>	
<i>The tumulus of Apollonia reveals its secrets...</i> LILLIAN ACHEILARA, STAVROS KOTSOS, ISMINI NINOU	
ΓΡΗΓΟΡΗΣ Ν. ΤΣΟΚΑΣ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΣΟΥΡΛΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΡΓΕΜΕΖΗΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΜΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΛΙΛΛΙΑΝ ΑΧΕΙΛΑΡΑ, ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΤΣΟΣ <i>Γεωφυσική διασκόπηση στην τούμπα Απολλωνίας</i>	451
<hr/>	
<i>Geophysical Prospecting in the Mound of Apollonia</i> GRIGORIS TSOKAS, PANAYIOTIS TSOURLOS, GEORGE VERGEMEZIS, PETROS BOGIATZIS, LILLIAN ACHEILARA, STAVROS KOTSOS	

- ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ, ΣΤΥΛΙΑΝΗ ΓΑΡΟΥΦΑ
Σωστική ανασκαφή οικοπέδου Χ. Κοχλιαρίδη στην Αμφίπολη Σερρών 457

Rescue excavation in Ch. Kochliaridis plot in Amphipolis, Serres
 KATERINA PERISTERI, STYLIANI GAROUFA
- ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ, ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, ΣΤΥΛΙΑΝΗ ΓΑΡΟΥΦΑ
ΚΗ' ΕΠΚΑ. Ανασκαφή ελληνιστικής και ρωμαϊκής νεκρόπολης αρχαίας Αμφίπολης στο πλαίσιο του οδικού άξονα Αμφίπολης-Σερρών 465

28th EPCA. Excavation in the Hellenistic and Roman necropolis of ancient Amphipolis in the context of the construction of the roadway Amphipolis-Serres
 KATERINA PERISTERI, EIRINI PAPADOPOULOU, STYLIANI GAROUFA
- PASCAL DARCQUE, ΧΑΪΔΩ ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ, ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΛΑΜΙΔΟΥ, ΖΩΗ ΤΣΙΡΤΣΩΝΗ
Η αρχή της κατοίκησης στον προϊστορικό οικισμό Φιλίππων-Ντικιλί Τας: στοιχεία για την αρχαιότερη νεολιθική 475

The beginnings of habitation in the prehistoric settlement of Philippi-Dikili Tash: evidence on the Early Neolithic
 PASCAL DARCQUE, HAIDO KOUKOULI-CHRYSANTHAKI, DIMITRA MALAMIDOU, ZOI TSITRSONI
- ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ
Λίθινα τέχνηρα και χωροργάνωση κατά τη νεότερη νεολιθική στη βόρεια Ελλάδα: το παράδειγμα του Ντικιλί Τας 483

Lithics and spatial analysis during the recent Neolithic in Northern Greece: The example of Dikili Tash
 GEORGIA KOURTESSI-PHILIPPAKIS
- ΖΗΣΗΣ ΜΠΟΝΙΑΣ, ΑΡΧΟΝΤΙΑ ΜΑΥΡΙΔΟΥ
Θέατρο Φιλίππων. Οι τελευταίες επεμβάσεις 491

Philippi Theater. The latest interventions
 ZISSIS BONIAS, ARCHONDIA MAVRIDOU
- ΣΤΡΑΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ, ΣΟΦΙΑ ΤΣΟΥΤΣΟΥΜΠΕΗ-ΛΙΟΛΙΟΥ
Ανασκαφική έρευνα στον προϊστορικό οικισμό του Αγίου Αντωνίου Ποτού 515

Archaeological research in the prehistoric settlement in Saint Antonios in Potos
 STRATIS PAPADOPOULOS, NERANTZIS NERANTZIS, SOFIA TSOUTSOUBEI-LIOLIΟΥ

<p>ΖΗΣΗΣ ΜΠΟΝΙΑΣ, ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ <i>Μελέτη αποκατάστασης και ανάδειξης του αρχαίου θεάτρου της Θάσου. Το προσκήνιο και οι αναλημματικοί τοίχοι</i></p> <hr/> <p><i>Project for the restoration and enhancement of the ancient theatre of Thassos. The proscenium and the retaining walls of the parodoi</i></p> <p>ZISSIS BONIAS, NIKOS CHATZIDAKIS</p>	523
<p>ΚΥΡΙΑΚΗ ΧΑΤΖΗΠΡΟΚΟΠΙΟΥ <i>Αρχαιολογικές Έρευνες στον Λόφο Αμπέλια (πρώην Μπαγλάρ) Χρύσας Π.Ε. Ξάνθης</i></p> <hr/> <p><i>Archaeological Research on the Ambelia Hill (previously Baglar) in Chrysa, Xanthi</i></p> <p>KIRIAKI CHATZIPROKOPIOU</p>	535
<p>ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΚΑΛΛΙΝΤΖΗ, ΣΤΡΑΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ <i>Μέλισσα Ξάνθης: παλαιά και νέα αρχαιολογικά δεδομένα</i></p> <hr/> <p><i>Melissa, Xanthi: Old and new archaeological data</i></p> <p>CONSTANTINA KALLINTZI, STRATIS PAPADOPOULOS</p>	543
<p>ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΘ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ <i>Η Μονή του Χριστού παρά τα Θέρμα της Σαμοθράκης</i></p> <hr/> <p><i>The small monastery and the church (catholicon) of Christ next to Thérma, Samothrace</i></p> <p>EVANGELOS PARATHANASIOU</p>	551
<p>ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ, ΕΙΡΗΝΗ ΓΑΒΡΙΛΑΚΗ, ΝΙΚΟΣ ΛΙΑΡΟΣ <i>Η νεολιθική κεραμική μέσα από τη σύγχρονη εμπειρία: μια απόπειρα πολυδιάστατης προσέγγισης με εκπαιδευτικό και πειραματικό χαρακτήρα</i></p> <hr/> <p><i>Neolithic pottery through modern experience: Attempting a multi-dimensional approach of an educational and experimental character</i></p> <p>EURYDICE KEFALIDOU, EIRINI GAVRILAKI, NIKOS LIAROS</p>	577
<p>ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ, ΜΑΡΙΑ ΑΚΑΜΑΤΗ, ΛΙΛΙΑΝ ΑΧΕΙΛΑΡΑ, SOPHIE DESCAMPS-LEQUIME <i>«Στο βασίλειο του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η αρχαία Μακεδονία». Η έκθεση στο Λούβρο</i></p> <hr/> <p><i>“In the kingdom of Alexander the Great. Ancient Macedonia”. The exhibition in the Louvre (2011-2012)</i></p> <p>POLYXENI ADAM-VELENI, MARIA AKAMATI, LILIAN ACHEILARA, SOPHIE DESCAMPS-LEQUIME</p>	587

Χάρτης των περιοχών της Μακεδονίας και της Θράκης που αναφέρονται στο ΑΕΜΘ 25, 2011.

Μέλισσα Ξάνθης:

παλαιά και νέα αρχαιολογικά δεδομένα

Κωνσταντίνα Καλλιντζή, Στρατής Παπαδόπουλος

Περιοχή - αντικείμενο μελέτης

Στην παρούσα ανακοίνωση θα αναφερθούμε σε δύο αρχαιολογικές θέσεις οι οποίες έχουν απασχολήσει τη βιβλιογραφία της περιοχής από τη δεκαετία του 1970¹. Οι τελευταίες έρευνες, όμως, τόσο στο πεδίο, όσο και κατά τη μελέτη του παλαιότερου υλικού, προσέφεραν νέα δεδομένα, τα οποία θεωρήσαμε ότι θα ήταν χρήσιμο να παρουσιαστούν σε μια συνολική πραγμάτευση.

Ο οικισμός της Μέλισσας υπάγεται διοικητικά στον Δήμο Τοπείρου και βρίσκεται στο κέντρο της πεδινής περιοχής του νομού Ξάνθης. Ιδιαίτερο γεωγραφικό χαρακτηριστικό της περιοχής αυτής αποτελεί μια διαγώνια ζώνη με χαμηλό ανάγλυφο και επίπεδες προσχωματικές περιοχές εκατέρωθεν. Οι δύο αρχαιολογικοί χώροι βρίσκονται ανατολικά και δυτικά του οικισμού και απέχουν μεταξύ τους 2 χλμ. (Εικ. 1).

Βουνό

Περιγραφή της θέσης

Η περιοχή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος² βρίσκεται στις ανατολικές παρυφές του οικισμού και τέμνεται κα-

τά τον άξονα Α-Δ από την επαρχιακή οδό Μέλισσας-Γκιώνας (Εικ. 2). Στα αρχεία της Εφορείας και στη βιβλιογραφία αναφέρεται με ποικίλα τοπωνύμια που ενίοτε προκαλούν σύγχυση. Το νότιο τμήμα του αρχαιολογικού χώρου, είναι εκτεταμένο επίμηκες χαμηλό ύψωμα με επίπεδη κορυφή³, χέρσο, το οποίο έφερε παλαιότερα τις ονομασίες Παλιούρια και Τας Τεπέ. Η τελευταία έχει αποδοθεί ως Βουνό ή Πετρόλοφος ή Πέτρεις. Το ύψωμα ορίζεται στα ανατολικά από αγροτικό χωματόδρομο⁴. Το βόρειο τμήμα του αρχαιολογικού χώρου είναι πεδινό. Ο πυρήνας του εξαιρέθηκε από τη διανομή του αναδασμού αγροκτήματος Μέλισσας με τον χαρακτηρισμό «χέρσο κοινόχρηστο/αρχαιολογικός χώρος» και διχοτομήθηκε από χωματόδρομο. Το δυτικό τεμάχιο (αρ. 368), ονομάζεται Καπνοχώραφα, ενώ για το ανατολικό (αρ. 371) χρησιμοποιείται επιπλέον και το τοπωνύμιο Αμπέλια, επειδή παλαιότερα υπήρχαν σε αυτό αμπελώνες. Το έδαφος στο 368 είναι επίπεδο, ενώ στο 371 χαρακτηρίζεται από χαμηλά εξάρματα, φυσικά και ανθρωπογενή.

Το αρχαιολογικό υλικό προέρχεται κυρίως από αυτοψίες που διενεργούνται για διοικητικούς λόγους ή για τον έλεγχο της περιοχής. Όλες αυτές οι έρευνες όμως είναι επιφανειακές και περιστασιακές, και έτσι, παρόλο που απέδωσαν πολλά αντικείμενα και κεραμική, στην πραγματικότητα δεν γνωρίζουμε τον χώρο επαρκώς. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι όταν ο Δήμος Τοπείρου πρόεβη σε παράνομες εργασίες (εκχέρσωση, εξομάλυνση εδάφους, κατασκευή χωματόδρομου) στη βόρεια και ανατολική πλευρά της κορυφής του Βουνού σκοπεύοντας να δημιουργήσει δασύλλιο⁵, παρόλο που

1. Π. Πάντος, ΑΔ 30, 1975, Β'2 Χρον., 304. Π. Α. Πάντος, Θρακικά Χρονικά 32, 1975-1976, 3-26, edw: 3, 4, 17. Efstratiou, N., Prehistoric sites of Aegean Thrace (αδημοσίευτη θέση, Master of Archaeology, University of London 1979), edw: 7-8 αρ. 3. Koukoulis-Chrysanthaki, Ch., "Abdera and the Thracians", στο Lazarov, M., V. Popov, C. Angelova, K. Porojanov (επιμ.), "Les Thraces et les colonies grecques, VII-V s. av. n.è.", Troisième Symposium International, Sozopol, 6-12 octobre 1985, Thracia Pontica 3, 1986, 82-98, edw: 86. Ε. Σκαρλατίδου, «Οικισμοί και εγκαταστάσεις ιστορικών χρόνων μέσα στα όρια της «χώρας» των Αβδήρων», στο Μνήμη Δ. Λαζαρίδη, 611-628, edw: 615. Δ. Τριαντάφυλλος, ΑΔ 56-59, 2001-2004, 727. Κ. Στ. Καλλιντζή, Η χώρα των Αβδήρων. Συμβολή στην αρχαιολογία και ιστορική τοπογραφία του νότιου τμήματος του Νομού Ξάνθης (αδημ. διδ. διατρ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Βόλος, 22.12.2011, 917-925 (θέση 242) και 937-944 (θέση 248) [βρίσκεται στον δικτυακό τόπο <http://thesis.eekt.gr/thesisBookReader/id/30038#page/1/mode/2up>].

2. Ο χώρος είναι κηρυγμένος αρχαιολογικός (ΦΕΚ 661/ΤΒ/17.05.1976).

3. Αρ. 491 στο κτηματολογικό διάγραμμα του αναδασμού αγροκτήματος Μέλισσας 1990-1993.

4. Με το δρόμο αυτό προς τα ανατολικά εφάπτεται το αγροτεμάχιο με αρ. 377 που αποτελεί ιδιοκτησία και παρουσιάζει επίσης αρχαιολογικό ενδιαφέρον.

5. Στις 31.05.2000 και 01.04.2002.

Εικ. 1. Δορυφορική εικόνα στην οποία φαίνονται οι δύο θέσεις.

Εικ. 2. Μέλισσα, Βουνό. Δορυφορική εικόνα του αρχαιολογικού χώρου με τις επιμέρους περιοχές.

στο σημείο αυτό δεν υπήρχαν επιφανειακές ενδείξεις, εμφανίστηκε κατά τις εκσκαφές άφθονη κεραμική. Στον χώρο διενεργούνται πολλές λαθρανασκαφές, που οφείλονται σε τοπικό θρύλο, σύμφωνα με τον οποίον υπάρχει κρυμμένος θησαυρός στο σημείο όπου βρίσκεται «ένα χρυσό πέταλο».

Κατανομή ευρημάτων

Η κατανομή των επιφανειακών ευρημάτων και ειδικότερα της κεραμικής στη θέση παρουσιάζει ποικιλομορφία. Στο αγροτεμάχιο 491 (Εικ. 2), και συγκεκριμένα στο βόρειο τμήμα του υψώματος, απαντά κεραμική και μικροαντικείμενα διαφόρων εποχών. Διακρίνονται επίσης υπολείμματα τοίχων. Τα επιφανειακά ευρήματα δεν είναι πυκνά, από τα ορύγματα, όμως, των παράνομων

εκσκαφών διαπιστώνουμε ότι κατά τόπους υπάρχει επίχωση με σημαντική ποσότητα κεραμικής. Μεγάλο τμήμα της επιφάνειας του υψώματος καλύπτεται με μικρών διαστάσεων βράχους. Στα αγροτεμάχια 368 και 371 η κεραμική είναι ιστορικών χρόνων, κλασική και ελληνιστική. Στο βορειοδυτικό τμήμα του 377, παρατηρείται κεραμική κυρίως μεταβυζαντινής περιόδου.

Προϊστορική περίοδος

Η επιφανειακή κεραμική και τα μικροευρήματα από τη θέση τεκμηριώνουν την παρουσία προϊστορικού οικισμού σε έκταση που δεν υπερβαίνει τα 10 στρέμματα. Βασικός λόγος επιλογής του βραχώδους αυτού υψώματος πρέπει να υπήρξε η προστασία από τις πλημμύρες και τις ελώδεις εκτάσεις της πεδιάδας. Η θέση φαίνεται

Εικ. 3. Νεότερη Νεολιθική. Χαρακτηριστική για την περίοδο διακόσμηση είναι τα εγχάρακτα επάλληλα τόξα και γωνίες, σπείρες και διαγραμμισμένες ταινίες, ενώ απουσιάζει η γραπτή κεραμική.

Εικ. 4. Διακοσμημένη φιάλη της ΠΕΧ Ι.

Εικ. 5. Εργαλεία.

ότι έχει ήδη κατοικηθεί προς το τέλος της 6^{ης} χιλιετίας π.Χ., και η κατοίκηση διαρκεί τουλάχιστον μέχρι τις προχωρημένες φάσεις της πρώιμης εποχής του χαλκού.

Η νεολιθική εποχή αναγνωρίζεται από τις γκριζές και μαύρες τροπιδωτές πρόχους, τις εγχάρακτες τριποδικές τράπεζες, τους τετράωτους αμφορείς και τη χαρακτηριστική εγχάρακτη κεραμική με ευθύγραμμα και καμπυλόγραμμα θέματα που καλύπτουν μεγάλο τμήμα της επιφάνειας του αγγείου⁶ (Εικ. 3). Όστρακα με γραπτή διακόσμηση δεν περιλαμβάνονται στην επιφανειακή περισυλλογή, παρά το γεγονός ότι αφθονούν σε νεολιθικές θέσεις του νότιου τμήματος του νομού Ξάνθης όπως η Διομήδεια⁷. Αντιθέτως, εκπροσωπείται η παράδοση των ανθρωπόμορφων αγγείων, αγαπητή σε οικισμούς της Θράκης, όπως η Μάκρη, η Λαφρούδα και η Διομήδεια⁸. Στο αρχαιολογικό υλικό της θέσης εκπροσωπείται επίσης, με μικρό αριθμό οστράκων, η τελική νεολιθική, φάση εντοπισμένη με ασφάλεια στην ανατολική Μακεδονία, στο υλικό των Λιμεναρίων και του Καστριού της Θάσου, όπου χρονολογείται με απόλυτες τιμές στο τέλος της 5^{ης} και στους πρώτους αιώνες της 4^{ης} χιλιετίας π.Χ.⁹. Αναγνωριστικό της στοιχείο

οι κωνικές φιάλες με κάθετες εγχαραξίες που διαιρούν το κάτω τμήμα σε ζώνες.

Η πρώιμη φάση της πρώιμης εποχής του χαλκού αναγνωρίζεται από τη διακόσμηση με σειρές βαθύνσεων και αυλακώσεων που αναπτύσσονται καθέτως ή διαγωνίως στο σώμα του αγγείου (Εικ. 4). Αποτελούν το μοναδικό διακοσμητικό θέμα πάνω στις σκουρόχρωμες φιάλες της περιόδου¹⁰. Οι επιμήκεις σωληνωτές λαβές, συχνά συμφυείς με το χείλος, είναι επίσης παρούσες. Οι προχωρημένες φάσεις της πρώιμης εποχής του χαλκού έχουν πενιχρή εκπροσώπηση, υπάρχουν, ωστόσο, μαύρες στιλβωμένες φιάλες με έσω νεύον χείλος και μικρή ποσότητα 'σαρωμένης' κεραμικής που πιθανόν χρονολογούνται στη συγκεκριμένη περίοδο. Απουσιάζει η συχνή σε άλλες θέσεις του νομού εγχάρακτη και εμπέστη διακόσμηση που χαρακτηρίζει την 3^η χιλιετία¹¹.

Στα υπόλοιπα ευρήματα περιλαμβάνονται: λίθινοι στιλβωτήρες και κρουστήρες, αρκετά θραύσματα λεπίδων πυριτολίθου, λίθινες αξίνες και μικρός αριθμός τεχνέρων υφαντικής (Εικ. 5).

6. G. Bakalakis, A. Sakellariou, Paradimi (1981), R.K. Evans, "The Pottery of Phase III", στο C. Renfrew, M. Gimbutas, E. Elster (επιμ.), Excavations at Sitagroi. A prehistoric village in Northeast Greece, Vol. 1, 393-428. Monumenta Archaeologica 13 (1986).

7. K. Καλλιντζή, Σ. Παπαδόπουλος, ΑΕΜΘ 21, 2007, 2010, 443-454.

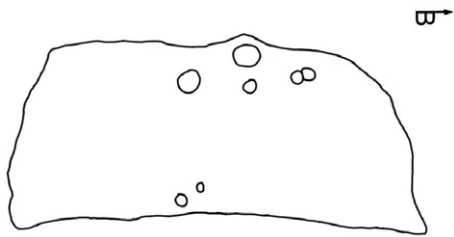
8. N. Ευστρατίου, N. Καλλιντζή, Μάκρη. Αρχαιολογικές Έρευνες 1988-1993, 1994. N. Ευστρατίου, N. Καλλιντζή, ΑΕΜΘ 10B, 1996, 1997, 882-916. C. Pileidou, D. Triantaphyllos, C. Kallintzi, "Neolithic Anthropomorphic Pots in Aegean Thrace", στο XI International Congress of Thracology, Istanbul, 8-12 novembre 2010 (υπό έκδοση).

9. S. Papadopoulos, "Decline of the painted pottery in Eastern Macedonia and North Aegean at the end of the Chalcolithic period", στο H. Todorova, M. Stefanovich, G. Ivanov (επιμ.), Proceedings of the Interna-

tional Symposium "Strymon Praehistoricus", 27/9-1/10/2004, Gerda Henkel Stiftung, Sofia, 2007, 317-328.

10. Y. Maniatis, S. Papadopoulos, "Radiocarbon dating of a Final Neolithic-Early Bronze Age transition period settlement at Aghios Ioannis on Thassos (North Aegean)", Radiocarbon, 53(1), 21-37.

11. S. Papadopoulos, D. Malamidou, "Limenaria. A Neolithic and Early Bronze Age settlement at Thassos, North-East Aegean", στο H. Erkanal, H. Hauptmann, V. Sahoglu, R. Tuncel (επιμ.), The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and the Early Bronze Age, Proceedings of the International Symposium at Urla-Izmir Oct 13-19 1997, Ankara University: Research Center for Maritime Archaeology (Ankusam), Publ.No.1, 2008, 427-445. D. Malamidou, "Eastern Macedonia during the Early Bronze Age", στο C. G. Doumas, V. La Rosa (επιμ.), Poliochni e l' Antica Eta del Bronzo nell' Egeo Settentrionale (1997) 329-343.

Εικ. 6. Μέλισσα, Βουνό. Λαξευμένες κοιλιότητες σε βράχο.

Εικ. 7. Κεραμική ιωνικής προέλευσης, του 5^{ου} αι. π.Χ.

Κοιλιότητες που έχουν εντοπιστεί πάνω στο ασβεστολιθικό υπόβαθρο του λόφου (Εικ. 6) παρουσιάζουν ομοιότητες με βαθύνσεις άλλων θέσεων του νότιου τμήματος του νομού Ξάνθης όπως αυτές των περιοχών Μάνδρας και Γκιώνας¹². Έχει προταθεί χρονολόγησή τους στην πρώιμη εποχή του σιδήρου, αν και η πιθανότητα πρωιμότερης χρονολόγησής τους έχει συζητηθεί τόσο για τη Θράκη όσο και για την ευρύτερη περιοχή¹³.

Ιστορικά χρόνια

Η κατοίκηση των ιστορικών χρόνων υφίσταται από τον 5^ο αι. π.Χ. και εστιάζεται στο Βουνό. Η έκταση της διασποράς των ευρημάτων δεν έχει ακόμα προσδιοριστεί ακριβώς, αλλά οπωσδήποτε υπερβαίνει τα 30.000-35.000 τ.μ. Παρατηρείται επίσης άφθονο οικοδομικό υλικό που σχηματίζει επιμήκεις λιθοσωρούς. Κεραμίδες στέγης και δύο λίθοι με τóρμους, πιθανόν αρχιτεκτονικά μέλη (ΑΓΚ 11578), ανήκουν επίσης στο οικοδομικό υλικό της θέσης. Ίχνη λατόμευσης σε διάφορα σημεία, δείχνουν, ότι το ίδιο το ύψωμα προσέφερε την πρώτη ύλη για την οικοδόμηση των κτισμάτων.

Η κεραμική είναι άφθονη. Έχουν περισυλλεγεί δείγματα γραπτής κεραμικής ιωνικού τύπου (Εικ. 7) και θραύσματα από κεράμους στέγης που φέρουν χρώμα. Παρατηρούνται επίσης οξυπύθμενοι αμφορείς, μαγειρικά σκεύη και επιτραπέζια αγγεία. Αναφέρουμε επίσης μυλόλιθο (ΜΑ 8437), θραύσμα πήλινου λάσανου

Εικ. 8. Μέλισσα, Αμπέλια. Τοίχος.

(ΜΑ 9311) και ανάγλυφου λουτηρίου (ΜΑ 9315).

Στον 4^ο αι. π.Χ., χωρίς, πιθανόν να εγκαταλειφτεί το ύψωμα, η κατοίκηση μετατοπίστηκε στα βόρεια, στην πεδινή περιοχή απέναντι από αυτό. Στο τμήμα εκείνο η διασπορά της κεραμικής ανιχνεύεται σε περίπου 75.000 τ.μ. Υπάρχουν επίσης λιθοσωροί και άφθονο διάσπαρτο οικοδομικό υλικό. Σε ένα σημείο διακρίνεται επιφανειακά τοίχος. Αλλού, το σχήμα των λιθοσωρών, που είναι επιμήκεις καθιστά φανερό ότι προήλθαν από κατάρρευση τοίχων (Εικ. 8). Εντοπίστηκε επίσης αρχιτεκτονικό μέλος από ψαμμίτη, πιθανόν τμήμα κίονα. Άφθονη κεραμική (αβαφής, μελαμβαφής και γραπτή) και κέραμοι στέγης διακρίνονται σε όλη την επιφάνεια. Εντοπίστηκε επίσης θραύσμα από χείλος πίθου, ενσφράγιστη λαβή αμφορέα Θάσου (ΜΑ 7228) και θραύσματα ενσφράγιστων κεράμων στέγης (ΜΑ 8434, ΜΑ 9314) (Εικ. 9).

Λασπότοπος

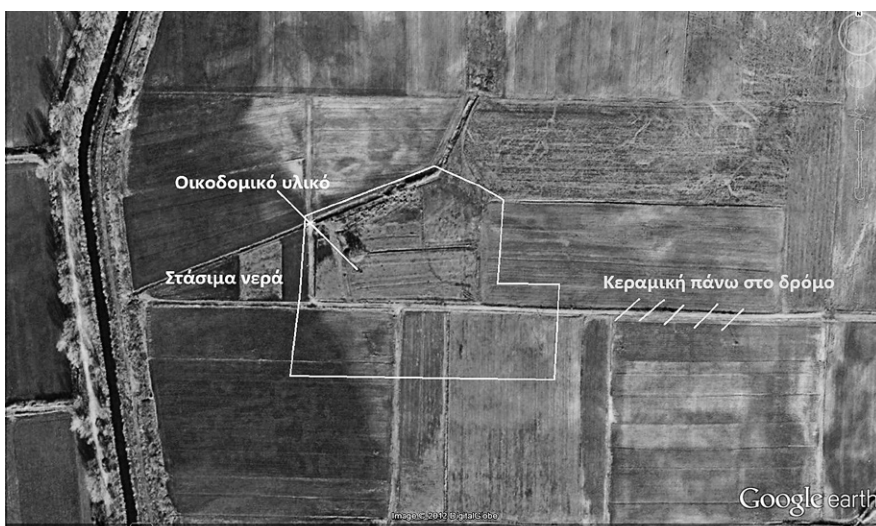
Η θέση βρίσκεται σε επίπεδη περιοχή με άφθονα νερά, σε απόσταση 1.300 μ. ΝΔ από τον σύγχρονο οικισμό της Μέλισσας. Η αρχαιολογική διασπορά καλύπτει πε-

12. D. Triantaphyllos, *InterdisIssl* 17, 1990, 131-140. Κ. Στ. Καλλινητζή, ό.π. σημ. 1, 1303-1304.

13. Σ. Παπαδόπουλος, «Προϊστορικά χρόνια, οι πρώτοι οικισμοί: Από τον οικισμό των Σιταγρών στο Ντικιλί Τας και στο Καστρί της Θάσου», στο Γ. Κ. Παπαζογλου (επιμ.), *Ανατολική Μακεδονία, Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κομοτηνή*, 2008, 13-35. Σ. Παπαδόπουλος, «Η Ύστερη Εποχή του Χαλκού στην Ανατολική Μακεδονία: παλαιά και νέα δεδομένα», στο Ν. Μερούσης, Μ. Νικολαΐδου, Λ. Στεφανή (επιμ.) *Τόμος στη μνήμη της Α. Πιλάλη-Παπαστερίου* (2010) 159-179.

Εικ. 9. Μέλισσα, Καπνοώραφα - Αμπέλια. Ευρήματα του 4^{ου}-3^{ου} αι. π.Χ.

Εικ. 10. Μέλισσα, Λασπότοπος. Δορυφορική εικόνα του αρχαιολογικού χώρου.

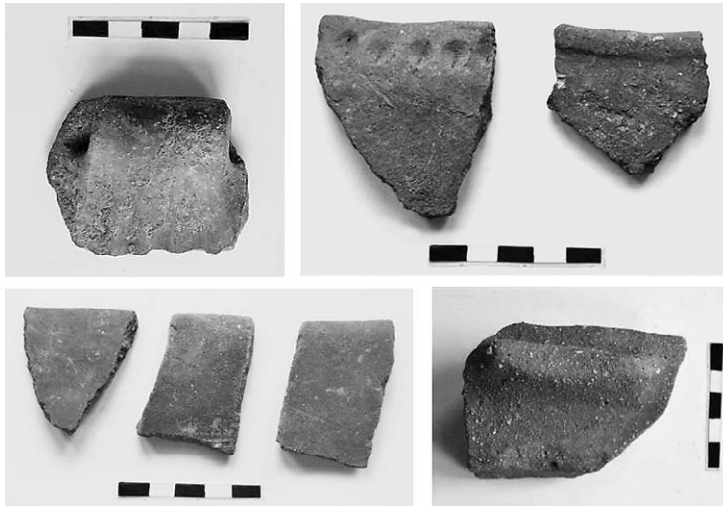
ρίπου 20 στρέμματα, και τα ευρήματά της εμφανίζουν σημαντική διάβρωση που οφείλεται σε μακρόχρονη παραμονή στο νερό. Το αρχικό τοπωνύμιο της περιοχής ήταν Γκιδόλι ή Γκιδόλια που μετονομάστηκε σε Λασπώδες ή Λασπότοπο. Στα αρχεία της Εφορείας εμφανίζεται και το τοπωνύμιο Τσάμπουρλο, το οποίο είναι το παλιό όνομα του ποταμού Λασπία που ρέει στα δυτικά του αρχαιολογικού χώρου. Πολλές φορές αποκαλείται έτσι και η ευρύτερη περιοχή.

Ο χώρος κηρύχτηκε αρχαιολογικός το 1975¹⁴. Η περιοχή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος εντοπίστηκε αρχικά στις ιδιοκτησίες των Αθ. Γκακίδη, Γ. Κουρτίδη, Αθ. και Ζ. Σταυρακίδου τα ονόματα των οποίων αναφέρονται στη βιβλιογραφία της εποχής αυτής. Κατά τον ανα-

δασμό αγροκτήματος Μέλισσας παρατηρήθηκε συγκέντρωση κεραμικής σε μεγαλύτερη έκταση. Ένα τμήμα της έκτασης 17.795 τ.μ. εξαιρέθηκε από τη διανομή με τον χαρακτηρισμό «χέρσο κοινόχρηστο/αρχαιολογικός χώρος»¹⁵. Η πραγματική έκταση του αρχαιολογικού χώρου, όμως, είναι πολύ μεγαλύτερη από τη χαρακτηρισμένη περιοχή, διότι, γύρω από αυτόν, εκτός από την ελώδη δυτική του πλευρά, υπάρχει άφθονη κεραμική. Όστρακα παρατηρούνται και ανατολικά, κατά μήκος του χωματόδρομου που διχοτομεί τη θέση κατά τον άξονα Α-Δ (Εικ. 10). Πρέπει να σημειωθεί, όμως, ότι, καθώς δεν έχει πραγματοποιηθεί συστηματική επιφανειακή έρευνα στους γύρω αγρούς, αγνοούμε την ακριβή έκτα-

14. ΦΕΚ 661/ τ. Β'/17-5-1976.

15. Στο κτηματολογικό διάγραμμα αποτύπωσης 1990-1993 έχει τον αρ. 133.

Εικ. 11. Μέλισσα, Λασπότοπος. Κεραμική της ΠΕΧ Ι. Μαύρες και ερυθρές φιάλες με ευθύγραμμο χείλος. Σωληνωτές ασύμμετρες λαβές κάτω από το χείλος. Διακόσμηση με αυλακώσεις που καλύπτουν το σώμα των αγγείων και με σειρές κυκλικών βαθύνσεων κάτω από το χείλος. Ενδιαφέρον εύρημα της περιόδου αποτελεί τμήμα μαγειρικού σκεύους από κόκκινο πηλό με ύψος 5,5 εκ., οριζόντια βάση και επιμήκη σωληνωτή συμπαγή λαβή.

Εικ. 12. Κεραμική τέλους 6^{ου} αι. π.Χ.

ση της διασποράς που δεν αποκλείεται να είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτήν που διαπιστώνουμε σήμερα.

Προϊστορική περίοδος

Η θέση δεν πρέπει να κατοικείται κατά τη νεολιθική εποχή. Η πρώτη εγκατάσταση χρονολογείται στο τέλος της 4^{ης} χιλιετίας π.Χ., κατά την αρχαιότερη φάση της πρώιμης εποχής του χαλκού, όπως αποδεικνύει η παρουσία στην επιφανειακή κεραμική μαύρων και ερυθρών φιαλών με ευθύγραμμο χείλος, με σωληνωτές λαβές και με διακόσμηση αυλακώσεων και κυκλικών βαθύνσεων (Εικ. 11).

Οι προχωρημένες φάσεις της πρώιμης εποχής του χαλκού εκπροσωπούνται από φιάλες με έσω νεύον χείλος, αν και απουσιάζει και εδώ η χαρακτηριστική εγχάρκτη/εμπύεστη κεραμική της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ. Μικρός αριθμός οστράκων ανοιχτόχρωμης κεραμικής με εμπύεστα και σταμπωτά θέματα μαρτυρούν ότι η θέση επανακατοικείται κατά την πρώιμη εποχή του σιδήρου μετά από μακρά περίοδο εγκατάλειψης¹⁶.

Στα υπόλοιπα ευρήματα περιλαμβάνονται λίθινοι πεσσοί κυνηγιού, απολεπίσματα χαλαζία και τμήματα καμένου πηλού με αποτυπώματα οργανικών υλικών.

Ιστορικά χρόνια

Τα ευρήματα από τον χώρο είναι πρωτίστως κεραμική.

16. D. Triantaphyllos, "La Thrace égéenne avant la colonization grecque", Thracia Pontica IV. Quatrième Symposium International, "Les agglomerations cotières de la Thrace avant la colonization grecque. Les sites submerges-Méthodes des recherches", Sozopol, 6-12 octobre 1988 (1991) 283-303.

Οικοδομικό υλικό, κυρίως μικρές πέτρες, υπάρχει σε περιορισμένη ποσότητα. Δίπλα σε παράνομο όρυγμα που βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του 133, εντοπίστηκε λίθινο αρχιτεκτονικό μέλος με τρεις ορθογώνιους τόρμους.

Τα ευρήματα χρονολογούνται στους αρχαίους (Εικ. 12), κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους. Αναφέρουμε διπλές λαβές με στελέχη κυκλικής διατομής, θραύσματα κυλικών ιωνικού τύπου, μελαμβαφών επιτραπέζιων αγγείων, άβαφων αγγείων, οξυπύθμενων αμφορέων, ενσφράγιστη λαβή (ΜΑ 9316) κεραμίδες στέγης, τμήμα λύχνου (ΜΑ 7909), θραύσματα μυλόλιθων (ΜΑ 7953 και ΜΑ 9136), θραύσματα πίθων με ενσωματωμένους μολύβδινους συνδέσμους επισκευής, άμορφες μάζες μολύβδου (Εικ. 13) και τμήματα αδιάγνωστων χάλκινων αντικειμένων.

Συμπεράσματα

Πριν από τη διατύπωση των συμπερασμάτων, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η διαμόρφωση του εδάφους δυτικά από την περιοχή στην οποία αναφερθήκαμε ήταν τόσο κατά την προϊστορία, όσο και κατά την αρχαιότητα, διαφορετική. Υπάρχουν στοιχεία που υποστηρίζουν ότι κατά την προϊστορική περίοδο η θάλασσα βρισκόταν αρκετά νοτιότερα από τη σημερινή ακτή, ενώ κατά τους ιστορικούς χρόνους βρισκόταν βορειότερα από αυτήν και η διαμόρφωσή της ακτής επηρεαζόταν από την κινητικότητα των βραχιόνων του ποταμού Νέστου που σχημάτιζαν το δέλτα¹⁷.

17. Κ. Στ. Καλλιντζή, ό.π. σημ. 1, 87-90.

Εικ. 13. Ευρήματα του 5^{ου}-4^{ου} αι. π.Χ.

Οι δύο θέσεις που παρουσιάστηκαν, παρά την αποσπασματικότητα που χαρακτηρίζει το επιφανειακό υλικό, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες. Η χρήση του χώρου τόσο κατά την προϊστορική και όσο και κατά την περίοδο των ιστορικών χρόνων, είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά τους.

Προϊστορική περίοδος

Οι δύο αυτές εγκαταστάσεις φαίνεται ότι είναι 'μεμονωμένες', σε αντίθεση με τις ομάδες οικισμών που έχει εντοπίσει η επιφανειακή έρευνα στην ευρύτερη περιοχή. Βορείως της Μέλισσας υπάρχει η 'ομάδα' Διομήδειας και Κόσσυθου, ενώ νοτιότερα η 'ομάδα' Μάνδρας, Αβδήρων και Βελόνης. 'Μεμονωμένες' θέσεις στον νομό Ξάνθης έχουμε και στις περιπτώσεις των οικισμών στους Τοξότες-Μαυσωλείο, στη Λεύκη και στο Άβατο. Ωστόσο, είναι πιθανό η εικόνα αυτή να οφείλεται στην ανεπάρκεια της επιφανειακής έρευνας.

Ένα δεύτερο ζήτημα είναι αν ο οικισμός στο Λασπότοπο είναι 'θυγατρικός' του οικισμού στο Βουνό. Ο Λασπότοπος, όπως προειπώθηκε, δεν έχει κατοικηθεί πριν από την έναρξη της ΠΕΧ, όταν το Βουνό έχει ήδη αρκετούς αιώνες ζωής. Κατά τη διάρκεια της ΠΕΧ κατοικούνται και οι δύο οικισμοί, και στο Λασπότοπο υπάρχουν ενδείξεις συνέχειας και κατά την ΠΕΣ. Με δεδομένη τη μικρή απόσταση μεταξύ των θέσεων, μόλις 2 χλμ., είναι πιθανόν τμήμα του πληθυσμού του αρχαιότερου οικισμού να μετακινήθηκε στη νεότερη θέση μετά τα μέσα της 4^{ης} χιλιετίας π.Χ. Η πιθανή με-

τεγκατάσταση όχι σε ύψωμα, αλλά στη χαμηλή πεδινή ζώνη, ενισχύει την ιδέα ότι η ακτή βρισκόταν, κατά την 4^η και την 3^η χιλιετία π.Χ., νοτιότερα απ' ότι γνωρίζουμε για τα ιστορικά χρόνια¹⁸. Η αιτία της μετακίνησης του πληθυσμού στο Λασπότοπο ίσως υπαγορεύτηκε από προβλήματα υπερπληθυσμού, ίσως, όμως οφείλεται και στα προνόμια που έδινε στη νέα θέση η μεγαλύτερη γειτνίαση με την ακτή και τον ποταμό.

Ιστορικά χρόνια

Κατά τους κλασικούς-ελληνιστικούς χρόνους οι δύο θέσεις είναι ενταγμένες στο πλέγμα των εγκαταστάσεων της χώρας των Αβδήρων και μάλιστα στα ακρότατα όρια της προς τα βόρεια-βορειοδυτικά.

Στην περιοχή Βουνό/Καπνοχώραφα/Αμπέλια η κατοίκηση των ιστορικών χρόνων καταλαμβάνει μεγάλη έκταση και έχει διάρκεια ζωής από τις αρχές του 5^{ου} έως το 2^ο αι. π.Χ. Στο πεδινό τμήμα του χώρου η διασπορά της κεραμικής ανιχνεύεται σε περίπου 75.000 τ.μ. Στο ύψωμα δεν έχει ακόμα προσδιοριστεί ακριβώς, αλλά οπωσδήποτε υπερβαίνει τα 30.000-35.000 τ.μ. Το γεγονός αυτό οδηγεί στην υπόθεση ότι στο σημείο αυτό αναπτύχθηκε ένας από τους οικισμούς της χώρας. Η συνολική, όμως, έκταση των 110 στρμ., δεν είμαστε βέβαιοι ότι χαρακτηρίζει τον οικισμό σε όλη τη διάρκεια

18. Στην περιοχή Δασάκι Αβάτου, αρκετά νοτιοδυτικά της Μέλισσας, βρέθηκε τμήμα νεολιθικού πέλεκυ το οποίο θα μπορούσε να σχετίζεται με τη διαφορετική διαμόρφωση της ακτής κατά τη νεολιθική περίοδο, Κ. Στ. Καλλιντζή, ό.π. σημ. 1, 1063-1064, θέση 296.

της ύπαρξής τους, καθώς στον 4^ο αι. π.Χ. το ύψωμα φαίνεται να εγκαταλείπεται. Αν βασιστούμε στα δεδομένα των επιφανειακών ευρημάτων ο οικισμός στους ύστερους κλασικούς - πρώιμους ελληνιστικούς χρόνους είναι πιο στιβαρός, καθώς η μεγαλύτερη παρουσία κεραμικής παρατηρείται την περίοδο αυτή και επιχωριάζει στην περιοχή Καπνοχώραφα/Αμπέλια. Ο οικισμός αυτός απέχει 10 χλμ. από το άστυ (Άβδηρα) και 4,5 χλμ. από τον πλησιέστερό του οικισμό, στην περιοχή Αφράτη Μαγικού¹⁹. Μικρή, αλλά χαρακτηριστική είναι και η παρουσία της μεταβυζαντινής περιόδου στην περιοχή, κυρίως ανατολικά από το ύψωμα.

Όσον αφορά στον Λασπότοπο, το παλαιό τοπωνύμιο Γκιόλια και η νεότερη απόδοσή του, παραπέμπουν σε ελώδη περιοχή, όπως και ήταν πράγματι μέχρι τα τελευταία χρόνια. Πιθανότατα κατά την αρχαιότητα η θέση αυτή ήταν παραθαλάσσια ή παραποτάμια. Η έκταση της εγκατάστασης είναι περιορισμένη μεν για οικισμό αλλά και μεγάλη για μεμονωμένη εγκατάστα-

ση ή αγροικία. Θα μπορούσαμε να προτείνουμε συστάδα οικιών, προσανατολισμένη σε αλιευτικές και γεωργικές δραστηριότητες. Οι ενδείξεις επισκευής του πύθου και η μάζα μολύβδου δείχνουν την ύπαρξη εργαστηριακής δραστηριότητας, άγνωστης έκτασης. Εκείνο που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι η ύπαρξη της χειροποίητης κεραμικής, απλής και διακοσμημένης. Το γεγονός ότι εδώ προϋπήρχε οικισμός εποχής σιδήρου, θα μπορούσε να σημαίνει συνέχεια της θρακικής εγκατάστασης, και η υπόθεση αυτή θα παραμείνει μέχρι να εντοπιστούν μελλοντικά τα δεδομένα εκείνα που θα την υποστηρίξουν.

Ξάνθη,

*ΛΑ' Εφορεία Προϊστορικών
και Κλασικών Αρχαιοτήτων,*

Καβάλα,

*ΙΗ' Εφορεία Προϊστορικών
και Κλασικών Αρχαιοτήτων*

Abstract

Melissa, Xanthi: Old and new archaeological data

Constantina Kallintzi, Stratis Papadopoulos

The current contribution concerns surface archaeological evidence deriving from two sites near the settlement of Melissa in Xanthi.

The eastern site is known as Vouno and Kapnochorafa or Ambelia. It is a prehistoric settlement founded on top of a rocky outcrop that was inhabited between the end of the 6th millennium and the advanced phases of the Early Bronze Age. Although no architectural remains have been found so far there is abundant pottery and small finds. Habitation of historic times starts during the 5th century BC and is centered initially on the hilltop while during the advanced Classical/Hellenistic period it extends towards the north where apart from the small finds traces of buildings have been found.

The western site is known as Laspotopos, which is on flat terrain and lacks architectural remains. It is characterized by prehistoric and historic occupation

based on surface finds. The earliest settling dates to the end of the 4th millennium, namely the early phase of the Early Bronze Age. Occupation ceased in the 3rd millennium and the site became re-inhabited in the Early Iron Age. In historic times there is evidence for reuse during the Archaic, Classical and Hellenistic periods.

The two prehistoric sites appear as 'isolated', in contrast to the groups of settlements that exist in the broader region. Our suggestion that the site at Laspotopos played a secondary role compared to that at Vouno seems as a plausible explanation. It appears possible that the inhabitants moved to the newer locality due to overpopulation or environmental reasons. During the Classical and Hellenistic periods both sites are incorporated to a network of settlements in the chora of Abdera. In particular, Laspotopos was among the first localities that the colonists inhabited outside the city.

19. Κ. Στ. Καλλιντζή, ό.π. σημ. 1, 461-471, θέση 115.